

Op 21 oktober 2005 bestaat het Graafschap Culemborg precies 450 jaar, en dat kunt u natuurlijk op verschillende manieren vieren. Een van de mooiste manieren is te paard, langs de grenzen van het Graafschap, zoals dat vroeger ook werd gedaan. Maar er zijn inmiddels allerlei hekjes geplaatst die het voor paarden een beetje moeilijk maken. Het beste gaat het lopend of met de fiets, met de auto lukt het ook grotendeels.

Tot 1795 was het Graafschap Culemborg een vrijstaat, een min of meer zelfstandig landje met een eigen rechtspraak. In dat jaar werd Culemborg veroverd door de Franse troepen, die hebben onder andere het kasteel verwoest. In 1813 is Culemborg opgegaan in de Staat der Nederlanden.

Die vroegere zelfstandigheid is natuurlijk niet zonder slag of stoot verkregen, zo was er rond 1676 een geschil over de precieze grenzen van het graafschap met de Staten van Gelderland. Dat geschil is toen niet uitgevochten, maar in goed overleg beslecht. De betrokkenen stegen te paard, reden langs de grenzen van het graafschap en beschreven wat zij zagen als de grens. Die beschrijving is bewaard gebleven en u zult zien dat niet alleen die beschrijving bewaard is gebleven, ook een heleboel kenmerkende punten in het landschap zijn nog duidelijk te zien. Kleine kronkeltjes in een weg, een kromme sloot, een ogenschijnlijk doelloos rijtje bomen in het landschap; de grenzen en de kenmerken van het vroegere graafschap zijn nog steeds goed gemarkeerd.

Wij baseren ons voor deze fietstocht op een kaart van Jacob Perrenot uit 1761, nog steeds zeer bruikbaar als fietskaart. Een hedendaagse kaart zit erbij om te vergelijken. Stap op uw stalen ros en volg in de hoofdsporen van de vroegere onderhandelaars.

We beginnen bij De Muurtjes in de Lekdijk, aan het einde van de Havendijk, waar de Veerweg begint. Vroeger was hier een stadspoort, de Lekpoort.

Op 14 februari 1676 vertrokken van hier de volgende Heeren: Carel Lindeboom, drossaard (rechtelijk en bestuursambtenaar), Jodocus van Gaesbeecq,

De Muurtjes.

schout (hoofd van justitie en politie) van

Culemborg, Willem Reijnoldi, schout van Everdingen, Philippus Specht, schepen cameraar (lid van gerecht, wethouder), Cornelis Hoevenaar, secretaris van Culemborg, Cornelis van Wijk, schout en Jan Gerritsz Stappershoef, heemraad van het gemene land van Culemborg. U staat hier op historische grond.

De Heeren reden over de dijk naar Redichem, dat is richting Beusichem, tot waar rechtsaf de Weidsteeg begint. Onderweg ziet u aan uw linkerhand eerst de Lazaruswaard en dan de Redichemse Waard, waarin nu een plas is gegraven. De kade op de oude kaart kunt u dus niet meer volgen, maar u kunt hem nog wel zien als een lage dijk langs de Lek. Als u de uiterwaard infietst, er is tenslotte een pad, afstapt en over het hek klimt kunt u langs de plas lopen.

Even verder passeert u rechts het Rondeel, het vierkante veld omzoomd door populieren, dat ligt er nog precies zo bij als in 1676. Daarvoor, dat mooie huis met het hekje op het dak, is De Bol ook wel Tusculum genaamd. Het was het speelhuis van het vroegere Kleinseminarie in Culemborg. Nu is er een antiquariaat in gevestigd.

Fiets door tot aan de Limietpaal die aan de Lekzijde van de weg aan het begin van de Weidsteeg op de dijk staat.

Het is een nieuwe, de oorspronkelijke paal, in opdracht van onze Heeren daar geplaatst, is in 1792 vervangen door een andere, en die paal uit 1792 is ooit gestolen.

De Limietpaal

Vanaf de dijk ziet u rechts de Weidsteeg liggen. De linkerkant van de Weidsteeg was in 1676 het grondgebied van het graafschap Buren, daar bemoeien wij ons niet mee. De Heeren beschrijven de polders aan de rechterkant, en die kunt u nog heel goed onderscheiden. U fietst langs drie polders. Eerst de polder De Ham, tot aan de Hamseweg (eerste weggetje rechts), daarna de polder De Geeren, tot aan de Hondijk (waar nu de bebouwing begint), en vervolgens de polder Den Hond. De loop van het

water langs de Weidsteeg is niet zichtbaar veranderd.

De Weidsteeg

Op de oude kaart ziet u ook dat de loop van de straten in Den Hond tegenwoordig overeenkomt met de loop van de 'stegen' toen. Pas na 1900 werd hier een woonwijk gebouwd, de huidige Bloemenwijk. Het water links van de Weidsteeg, de Schellevisgraaf, behoorde voor de helft tot Culemborg, de andere helft (de overkant) was van het graafschap Buren. Dat aangrenzende graafschap dicht bij onze stad was trouwens wel prettig, want als in Culemborg de kroegen werden gesloten kon je in het graafschap Buren lekker doorzuipen. En goedkoop, want de accijns in Buren was lager dan die in Culemborg. De Burense kroeg (later weer gemeente Beusichem) stond op de plaats waar nu het verzorgingshuis De Kulenburg staat, en heette De Raaf, weet u meteen waar de straatnamen vandaan komen. Tussen de Weidsteeg en De Kulenburg, achter de bushalte, ziet u een betonnen constructie. Dat is een stuw die het waterniveau in de polders regelt. We mogen aannemen dat de constructie ooit is vernieuwd, maar de plaats is nog steeds dezelfde, de waterlopen uit 1676 zijn er dus nog steeds.

Vlak voor de rotonde gaat u linksaf een fietspad op, de Meerkade. U heeft zoëven het Graafschap Culemborg verlaten, de Meer vormt hier de grens. In die tijd was de Lek niet altijd goed bevaarbaar, want het Pannerdens Kanaal bestond nog niet en er was invloed van eb en vloed. Voor de handel in Culemborg, een grote marktplaats, was de Linge daarom een veel belangrijker rivier. Aan de overkant van het water van de Meer liep de Langsmeerse Weg, nu de Rijksstraatweg, op Culemborgs gebied. De smalle parallelweg heet nu nog Langxmeersestraat. Ook aan de overkant ziet u eerst de polder Caetshage, daarachter Achter 't Zand, en daarna de polder Langsmeer. Op het terrein dat is ingesloten door de bocht in de Meer en de Rijksstraatweg zijn restanten gevonden van kasteel Caetshage, de contouren zijn met een lage muur aangegeven.

Bovendien is hier allerlei huisraad van Bataafs-Romeinse oorsprong gevonden, de oudst bekende

bewoning van het gebied rond Culemborg. Enkele van deze vondsten staan tentoongesteld in de Kasteeltuinen.

U bent dus niet de eerste bezoeker hier. De Katsteeg op de oude kaart is nu H. Roland Holststraat.

De Katsteeg.

Huidige situatie bij de Nieuwe Brug.

Onze Heeren beschrijven de omgeving in polders. Hier worden genoemd: de polder Het Over Sand, nu de wijk Achter 't Zand ten westen van de Langsmeerseweg, de polder Caetshage naast de rivier tot aan de Caetssteeg (=Katsteeg), en de polders Neer-

Caetshage gezien vanaf de Watertoren

lanxmeer en Overlanxmeer, tot aan de Nieuwe Brug.

Bij de Van Limburg Stirumstraat gaat u rechtsaf naar de rotonde, want de verdere Meerkade loopt dood. Fiets over de Rijksstraatweg naar de Provinciale weg (N320), neem daar de helft van de rotonde en volg de Rijksstraatweg richting Geldermalsen. Na 900 meter gaat u linksaf de Molenkade op. Langs deze kade stonden de molens die de waterstand in het graafschap Buren regelden, de molens voor het graafschap Culemborg stonden ook aan een molenkade, maar die is in de buurt van de

A2, daar komen we nog. U kunt vaststellen dat het riviertje de Meer nog precies de oorspronkelijke bedding volgt.

Aan het einde van de Molenkade komt u bij de Nieuwe Brug, het is nog steeds een ingewikkeld samenstel van waterlopen hier, maar het was vroeger nog veel ingewikkelder.

Het water uit Buren werd hier door molens in een vaart gepompt en vandaar langs de Zeedijk afgevoerd. Bij de Neust (aan de Linge) werd het water uit Buren in de Linge geloosd. Voor Buren was dit dus een afvoerkanaal, met een lage waterstand. Het water van Culemborg ging dezelfde route, maar wel in een aparte vaart. Het water van Culemborg werd gebruikt als handelsroute en moest daarom op diepte worden gehouden. Vroeger waren hier dus twee kanalen met verschillende functies. Daar is nog deze foto van beschikbaar.

Op de foto ziet u ook het verschil in waterhoogten. Links hoog water voor de handelsroute naar Culemborg, rechts laag water voor het lozen uit Buren.

Bij de Nieuwe Brug gaat u rechtsaf de Zeedijk op. Er is hier geen zee, zoals u ziet. De naam komt vermoedelijk van Zeegdijk. Een 'zeeg' volgens Van Dale: kunstmatige, althans genormaliseerde waterleiding die het water komende van de hein- of kavelsloten afvoert, of naar een grotere leiding, of

De Bisschopsgraaf vanaf de Linge.

naar een molen, gemaal of uitwateringssluits. Dus: de dijk langs de zeeg. Vroeger was het eerst de Nieuwe Zeedijk, en na het Yser Veulen de Oude Zeedijk. Als u de kaarten vergelijkt ziet u dat de spoordijk is aangelegd over de vroegere Nieuwgrave Steeg, en die is daartoe een stukje verlegd, maar heeft nog dezelfde naam. Bij het Yser Veulen, nu

Zeedijk 3, kunt u links de Bisschopsgrave inkijken, de handelsroute tussen de Linge en Culemborg.

Rechts van de Zeedijk ligt eerst de polder Langsmeer, tot aan de Langsmeerse Wetering (nu ongeveer bij de spoorlijn). Die wetering loopt schuin naar het noordwesten weg richting de Energieweg. Daarna de polder Het Vretstrooy.

Waar de Zeedijk overgaat in de Busterweg gaat u rechtsaf de Boetjesgrave op en daarna linksaf de Kooiweg Oost. Vroeger heette die 'De Agtersteeg langs de Beetsche Wetering'. Rechts van u de polder De Korte Hoeven. Let u even op een flauwe bocht in de Kooiweg Oost kort nadat u linksaf sloeg, die bocht ligt daar in ieder geval al sinds 1761. Even verder passeert u een boerderij op een terp, dat was toen de enige manier om het een beetje droog te houden. U fietst de Kooiweg Oost af tot u de A2 ziet liggen. Tja, die is ruw door het oude graafschap heengetrokken, maar als we het ooit in ere herstellen gaan we daar tol heffen, goed voor de begroting van de gemeente Culemborg. Nu moet u nog even terug, want met een ommetje gaan we naar de overkant van de A2.

Ga linksaf de Daam van Dijkweg op en volg die tot aan de Provinciale Weg. Als u bij de Holderweg bent, kijk dan even op de oude kaart. U ziet oostelijk een kronkel in een sloot en dat is een historische kronkel. Als u over het hek klimt en het pad volgt kunt u die kronkel nog precies zo terugvinden. Het is een sloot die vroeger om de kapel van Pavijen liep, een nederzetting van waaruit het land werd ontwikkeld. Loop weer terug en volg de Daam van Dijkweg verder. Linksaf over het viaduct fietst u over de A2. Rechts van u de Molenkade, links kunt u een ommetje maken langs een driehoekig stukje land. Fiets naar de A2 toe. U kunt nu nog een bezoek brengen aan het buurtschap De Bradaal (Den Brad Aal op de oude kaart). Straks is de A2 verbreed en bestaat het niet meer. Fiets terug langs de A2 naar het zuiden, u komt dan bij de voortzetting van de Kooiweg Oost, hier dus Kooiweg West. Volg de Kooiweg West tot aan de eerste kruising en ga naar rechts. Het driehoekige stukje land heet Leyfland en u fietst over de Ackoyse Meerdijk. U bereikt weer het viaduct over de A2. Het rondje lijkt overbodig, maar ook dat Leyfland behoort tot ons graafschap en verdient dus de eer van uw bezoek.

Tienhovense Weg 27

Fiet de Molenkade van Culemborg op. Hier stonden 5 molens aan de Vliet die het water uit de Culemborgse polders pompten. Recent (2003) is hier nog een stenen goot gevonden waarin een molenrad heeft gedraaid.

De weg maakt een bocht naar links, maar in het terrein is nog duidelijk het pad te zien dat vroeger de grens vormde. Als u het bruggetje oversteekt ziet u links nog een stuk liggen, het loopt dood. Volg de bocht in de weg (let op, u verlaat nu het Graafschap weer eventjes) en ga aan het einde bij de Sonsbrug rechtsaf de Diefdijk op. Als u rechts de Waaykuil voorbij bent, een wiel dat het resultaat is van een dijkdoorbraak in 1573, is tegenover huisnummer 4 links van u de Bruine Kade, gemarkeerd door een rijtje bomen in het weiland. Bij dat huis is trouwens nog duidelijk het einde van het vroegere pad over de Molenkade te ontwaren.

Til uw fiets over het hekje en loop die Bruine Kade af tot de Provinciale Weg (N484). Steek de weg schuin naar links over over en ga rechtsaf de Dorpsstraat van Zijderveld in. Vervolgens linksaf de Zijderveldselaan. De polder rechts van u is de 'Bolgerie onder Culenburg'. Fiets verder tot u de Groene Kade bereikt. Juist, die is groen want het is een oud voetpad. Aan het eind van de Groene Kade kunt u nog een stukje een pad op naar rechts, het oostelijke stuk van de Bolgerische Kade. Dan stuit u weer op de A2, die zomaar door de polder Bolgerie loopt. Op het lawaai van het verkeer na is dit wel een mooi stukje Graafschap.

Het is lastig om hier aan de andere kant verder te gaan, daarom zijn er nu twee mogelijkheden: vanaf de oostkant van de Bolgerische Kade de grens verder verkennen, of dat stukje overslaan. In ieder geval moeten we hier terug en verlaten we ons graafschap eventjes door rechtsaf de Kostverlorenweg in te slaan. De weg kronkelt een beetje en u komt op een oprit van een smal viaduct over de A2. Daar gaat u overheen en u volgt de Autenase Kade tot aan de Tienhovense Weg. Sla rechtsaf die weg op. Rechts van u ligt De Heerlijkheid Tienhoven. Op de oude kaart ziet u halverwege links een huis gete-

De Bruine Kade

kend, dat is nu nummer 27. Alleen een sloot in het weiland aan de overkant herinnert hier nog aan de Tienhovense Laan, die ook de grens vormde tussen de oude gemeenten Everdingen en Hagestein.

Als u bij Tienhovense Weg nummer 13 bent bevindt u zich aan de noordzijde van de Scheiding. Op de oude kaart is die nog te zien, en een paar jaar geleden was er zelfs nog een sloot die deze grens markeerde. Maar al dat moois is weggefallen bij de ruilverkaveling. Achter nummer 13 staan een paar hoge bomen in het weiland, daar liep de grens. De andere kant ligt aan de Bolgerische Kade achter nummer 4. Volg de Tienhovense Weg verder. Wilt u terug naar het westelijk deel van de Bolgerische Kade om de oude grens gewetensvol te volgen, ga dan rechtsaf de Graaf Huibertlaan op en na circa 1 km rechtsaf de Bolgerische Kade op. Ook die loopt dood op de A2, dat wist u, maar als u over het hek klimt loopt u door een griend, toch weer een mooi stukje graafschap.

Laat u die kade voor wat hij is, ga hier dan linksaf richting Everdingen, op de oude kaart de Polder Steeg. In Everdingen bij de Lekdijk weer linksaf tot aan huis nummer 53, het laatste huis aan de Lekdijk gemeente Everdingen. De andere huizen staan in Hagestein (nrs 110 en 112). U bent nu aan het andere einde van de Tienhovense Laan en de vroegere grens van ons Graafschap is dus nog steeds herkenbaar. In de uiterwaard aan de Lek ziet u De Goudhaak, een paadje op een dijkje. Aan de overkant van de Lek ziet u fort Honswijk en iets rechts daarvan een strang. Deze oude grens van het graafschap Culemborg loopt aan de noordkant van de Lek door de uiterwaarden, langs de voet van de dijk. Nu kunt u natuurlijk besluiten om de Lek over te zwemmen, maar dat raden wij u af. Er zijn drie mogelijkheden:

1. Ga naar de overkant via het pontje bij Vianen. U fietst een paar kilometer om, maar als het mooi weer is, waarom niet. Fiets vervolgens aan de noordzijde van de Lek over de dijk. Na Fort Honswijk ligt rechts van u uw Graafschap, Den Steenwaard.

Franse troepen trekken over de Lek bij Culemborg, 15 januari 1795

2. Als 1, maar neem in Culemborg de pont naar de overkant en fiets dat stuk opnieuw.
3. Ga in oostelijke richting naar Culemborg over de dijk. U kunt dan langs de hele weg de vroegere grens inspecteren van een afstand.

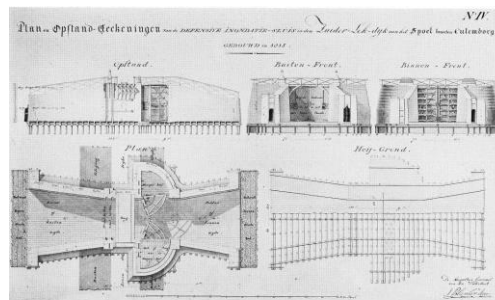
Als u besluit naar de overkant te gaan neem dan meteen het stukje mee tot voor het recreatieterrein tegenover de Redichemse Waard, dat hoort er tenslotte ook bij.

Als u langs de zuidelijke Lekdijk richting Culemborg fietst komt u eerst langs Fort Everdingen, een waardig onderdeel van de Hollandse Waterlinie. Aan de oostkant van het fort ziet u nog de sluis waarmee het land onder water kon worden gezet. Fiets verder, rechts van u de polder Goilberdingen, daarachter de polders Lage Prys en Hoge Prys. Vlak voor het volgende fort, eigenlijk een versterking, ziet u in de uiterwaarden links de Armenboomgaard. Hij is recent opnieuw gesnoeid en u kunt er ouderwets hoogstamfruit terugvinden. Het onderhoud laat overigens te wensen over. Wij vonden er Zoete Bloemee en Laxton Superbe (appels) en Saint Remy (stoofpeer). Allemaal gratis.

Dit Werk aan 't Spoel lijkt onbelangrijk, maar het is wel de enige plaats in de Hollandse Waterlinie waar echt is gevochten. In 1794 werd er een gat in de dijk gegraven ter grootte van 6 Rijnlandse Roeden (de Rijnlandse Roede hangt in het Museum Elisabeth Weeshuis) om het de bezettende Fransen moeilijk te maken. Bij de navolgende gevechten zijn een paar Franse soldaten gesneuveld. Maar op 12 januari 1795 was de Lek bevroren en konden de Fransen zo oversteken.

Isings heeft dat vereeuwigd op een schoolplaat die u in kleur kunt zien in het Museum Elisabeth Weeshuis.

Bij de bouw van de Hollandse Waterlinie werd aan de oostkant van het fort een waaiersluis gebouwd waarmee het water uit de Lek kon worden binnen-gelaten. Die is inmiddels weer afgebroken, maar het

Tekening van de Waaiersluis

was wel een mooie, kijkt u maar eens naar deze tekening.

Dit type sluis is ontworpen door Jan Blanken, een ingenieur van Rijkswaterstaat, naar wie nu de nieuwe bruggen in de A2 bij Vianen zijn vernoemd. Door de constructie met een grote en een kleine deur kon de sluis worden gesloten tegen het hoogwater in.

Het water uit de Lek stroomde via het Inundatiekanaal dat u nog steeds in het weiland kunt zien liggen. Ook in het weiland ziet u de betonnen kogelvanger, gebruikt voor schietoefeningen.

Uiteindelijk komt u via de Kleine Buitenom (om de oude Ronde Haven) weer terug bij De Muurtjes vanwaar u bent vertrokken. Ga nog even naar de pont van Culemborg, die is er tenslotte ook al eeuwen. U dacht aan iets vreedzaams, rustig en gestaag heen en weer? Lees wat Voet hierover te vertellen heeft!

“In den Jaere 1574. quamen eenige Spaensche Vaendels uit Holland hier aen, en bragten omtrent 60 Duitsche Soldaeten als gevangene mede: Deeze kleden zy naekt uit, bonden ze by twee ruggelings aen malkander, en wierpen ze uit de VeerPont in de Leck: Daer word verhaelt dat een van de voorschreve, De Vries genaemt, door een sonderling bestier van Godt, los geraekt, aen het Spoel, een half uer beneden de Stad, is koomen aen swemmen, en dus naekt tot Bueren het ontvlugt is.”

Komt u terug van de pont, gekleed graag, bewonder dan de gerestaureerde gevelreclame van Graaf Egbert sigaren. Vervolgens kunt u koffie te drinken bij De Ceintuur, tegenover De Muurtjes. Wilt u het overzicht behouden, ga dan even langs bij restaurant Op de Haven. Prachtig uitzicht en bij helder weer de mooiste zonsondergangen. En als dat alles nog niet mooi genoeg is, de binnenstad van Culemborg verwelkomt u graag met een keur aan cafes en restaurants.

De oorspronkelijke oorkonde waarin Keizer Karel V de Heerlijkheid van Culemborg verhief tot Graafschap is gesteld in het Middeleeuws Frans, er zijn niet veel mensen die dat kunnen lezen. Hieronder een vertaling in het Nederlands uit 1937, gemaakt op initiatief van ons oud-bestuurslid O.J. de Beus.

Karel, bij de gratie Gods Keizer der Romeinen, immer Augustus, Keizer van Deutschland, Koning van Castilië, Leon, Granada, Navarre, van Arragon, Napels, Sicilië, Mallorca, Sardinië, van den Indischen Archipel en het vasteland om den Oceaan, Aarts-Hertog van Oostenrijk, Hertog van Bourgondië, Lotier, Brabant, Limburg en Gelre, Graaf van Vlaanderen, van Artois, van Bourgondië, van de Paltz en van Henegouwen, Holland, Zeeland, Ferrette, Hagnau, Namen en van Zutphen, Prins van Schwaben, Markies van het Heilige Keizerrijk, Heer van Friesland, Salms, Mechelen, van de stad, steden en bezittingen van Utrecht, van Overijssel en Groningen, en Heerscher in Azië en Afrika, enz.

Doen te weten aan allen en hun nakomelingen, dat Wij van onzen zeer dierbaren en getrouwen Floris, Heer van Culemborg, van Pallant, Wittem, enz. het nederige verzoek hebben ontvangen, inhoudende:

Wijl door het verscheiden van wijlen Mijnheer Erard, tijdens zijn leven Heer van het voornoemde Pallant en Wittem, verschillende landerijen en heerlijkheden in zijn bezit zijn gekomen, gelegen zoowel in ons gebied als in dat van andere vorsten en heeren, alsook dat van Vrouwe Elisabeth van Culemborg, onze dierbare en beminde nicht, Vrouwe van genoemde plaats, zijn tante, eerst douairière van wijlen Heer Johan van Luxemburg, Heer van Ville en vervolgens van wijlen Heer Anthonie de Lalaing, tijdens zijn leven Graaf van Hoogstraten, Ridders van onze Orde, aan hem is afgestaan en in eigendom overgemaakt (behalve dat zij gedurende haar leven het vruchtgebruik behoudt) voornoemde Heerlijkheid Culemborg met haar aan- en onderhoorigheden, en tegelijk de hoogste, middelste en laagste rechtsmacht, met alle andere rechten, vrijheden en voorrechten daarbij behoorende, welke voornoemde Heerlijkheid met hare aanhoorigheden van ons in leen gehouden wordt uit hoofde van ons Hertogdom Gelderland, Graafschap Holland en Heerlijkheid Utrecht; - zoodat voornoemde Heer van Culemborg overvloedig en voldoende voorzien is van goederen om volgens zijn staat en stand als Heer te leven; - heeft daarom ons zeer onderdanig verzocht, gezien de lange en trouwe diensten, die zijn voorvaderen zoowel aan wijlen den Koning van Castilië, onzen Heer Vader, over wien God zich ontferme, als aan Ons hebben bewezen, dat het ons moge behagen genoemde bezitting en Heerlijkheid Culemborg tot Graafschap te verheffen en hem daartoe Onze daar-

bij behorende vergunningsbrieven te doen toekomen; Daarom hebben Wij, na bovenstaande argumenten in aanmerking genomen te hebben, alsook de diensten, door voornoemden Heer van Culemborg, al meerdere jaren bewezen aan onze dierbare en beminde zuster, Koningin-weduwe van Hongarije, Bohemen, enz., die voor Ons regeert en het bestuur voert in onze Benedenrijnsche landen en die hij, naar Wij vertrouwen, na Ons aan onzen zeer dierbaren en geliefden zoon den Koning van Engeland, zal bewijzen - besloten hem om deze en nog andere redenen te verheffen en met een waardigheid te begiftigen - hebben, in het volle besef van Onze goedgunstigheid en vrijgevigheid, volle macht en souverain gezag en met goedvinden van voornoemde douairière van Hoogstraten, voornoemd gebied en Heerlijkheid Culemborg met haar aan- en onderhoorigheden verheven tot Graafschap, van Ons afhankelijk, uit hoofde van het Hertogdom Gelderland, van het Graafschap Holland en van de Heerlijkheid Utrecht; als gevolg van voornoemde verheffing tot Graafschap hem toekennende den titel van Graaf en tegelijk daarbij verleene de rechten, de eertitels, de voorrechten, voortreffelijkheden en voorrangen, die een Graaf toekomen, genoemden Heer van Culemborg, zijn afstammelingen, zijn opvolgers en recht-hebbenden, Graven van het voornoemde Graafschap Culemborg, daarvan te laten genieten en gebruik te maken, aldus door Ons verheven en opgericht, zooals gezegd is, en wel op dezelfde wijze en in dezelfde vorm als alle andere Graven van onze Benedenrijnsche landen gewoon zijn, — en zonder in het minst afbreuk te doen aan of inbreuk te maken op de rechten, privileges, rechtsmacht, vrijheden, voorrangen en dergelijke, die toekomen aan den Heer van Culemborg, zijn afstammelingen, opvolgers en rechtverkrijgenden, die in de toekomst Graaf van Culemborg zullen zijn, als gevolg van de verheffing van genoemd Graafschap Culemborg met zijn aan- en onderhoorigheden, waarvan hij en zijn voorzaten gewend zijn aan de voordeelen en het bezit ervan, met dien verstande, dat door deze Onze verheffing van genoemde Heerlijkheid Culemborg tot Graafschap geenerlei inbreuk gemaakt wordt op of benadeeld worden Onze rechten, autoriteit en hooge macht, die Wij en onze voorzaten hebben bezeten ten opzichte van genoemde Heerlijkheid als Graven van Gelre, Graven van Holland en Heeren van Utrecht, welke van hem zal afhankelijk blijven, zoo voor de verheffing als voor den eed van trouw en souverainiteit, gelijk zij het tot heden toe geweest is, geven in bevelschrift van deze overreiking hiervan kennis aan Onzen dierbaren en getrouwen, aan de hoofden, presidenten en leden van onze persoonlijke en hooge consulaten en van financiën aan den Kanselier en leden van Onzen Raad in Gelre, aan den Eersten Raadsheer en leden van onzen Raad in Utrecht, aan de presidenten en leden der Rekenka-

mers in Brabant en Holland en aan alle andere On-
ze leden van de rechterlijke macht, aan de officieren
of aan hun luitenants en aan ieder van hen, dat door
genoemde verheffing hem zal toebehooren de naam
en rechten van bovengenoemd Graafschap, zooals
gezegd is, welke Wij en onze voorzaten, als Graven
van Gelre, Graven van Holland en Heeren van
Utrecht hebben bezeten ten opzichte van genoemde
Heerlijkheid, welke van hen zal afhankelijk blijven,
zoo voor de verheffing als voor den eed van trouw
en van souvereiniteit, gelijk zij het tot heden toe ge-
weest is. En door deze brieven geven wij opdracht
aan onze dierbaren en getrouwen, de hoofden, pre-
sidenten en leden van onzen Privéraad, onzen
Hoogen Raad en onzen Raad van Financiën, Kanse-
lier en leden van onzen Raad in Gelre, eersten
Raadsheer en leden van onzen Raad in Holland,
president en leden van onzen raad te Utrecht, presi-
denten en leden der Rekenkamer in Brabant en
Holland en aan alle andere onze leden van de rech-
terlijke macht en officieren of aan hun luitenants en
aan elk van hen, naar gelang het hem zal toebe-
hooren dat zij genoemden Heer van Culemborg zijn
afstammelingen, opvolgers en rechthebbenden, stel-
len, dulden en laten in het volle, rustig en eeuwigdu-
rend bezit een genot van genoemde verheffing,
voornoemden naam en rechten van Graafschap, zoo
en gelijk het gezegd is zonder hun, op welke tegen-
strijdige wijze ook, daarin stoornis of hindernis aan
te doen, te stellen of te veroorzaken, en. zonder te
dulden dat zulks hun worde aangedaan, gesteld of
veroorzaakt — en, indien zulks hun aangedaan ge-
steld of veroorzaakt geworden is of wordt, moeten zij
aanstonds en zonder verwijl ten volle goed maken en
herstellen,, zooals het tevoren geweest is en behoort
te zijn. Want zoo is ons welbehagen, welke voor-
schriften, beperkingen, bevelen of verboden ook
daarmede strijdig mogen wezen.

En opdat deze verheffing onderteekend en ons groot
zegel er aan te hangen, met voorbehoud onder ande-
re van ons recht en dit van anderen in alles. Gegeven
in onze stad Brussel den 21en dag van October in 't
jaar Onzes Heeren 1555, van onze Keizerlijke Re-
geering het 35ste, en van onze Koninklijke Regeering
in Castilië en elders het 40ste.

Charles

Met dank aan: J. Bronk, voor het determineren van de appel en perenrassen, H. Merkelbach (Regionaal Archief Rivierenland) voor de historische beschrijving en de oude kaart, M. IJzerman voor de foto van de Bisschopsgraaf.

*Copyright 2005 Genootschap A.W.K. Voet van Oudheun
Wordt ook lid. Secretariaat: Vanghoutstraat 1, 4105 HE Cu-
lemborg. T 0345-530608 E voetsecretariaat@planet.nl
ISBN 9078114010*